

ARAŞTIRMA

KIRSAL ALANDAKİ ANNELERİN SAĞLIKLI BEBEKLERİNİN BAKIM SORUNLARINI ÇÖZME BECERİLERİ VE ETKİLEYEN FAKTÖRLER*

Fatma GÜDÜCÜ TÜFEKÇİ**

Aynur YILDIZ***

Alınış Tarihi:10.07.2009

Kabul Tarihi:28.10.2009

ÖZET

Araştırma, kırsal alanda sağlıklı bebeği olan annelerin bebeklerinin bakım sorunlarını çözme becerilerini değerlendirmek ve etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla yapıldı. Araştırmaya, sağlıklı bebeği olan 293 anne katıldı. Veriler, bir soru formu ve Sorun Çözme Becerileri Değerlendirme Ölçeği kullanılarak elde edildi. Verileri değerlendirmek için ortalama, yüzdelik, varyans analizi, t testi ve Cronbach Alpha katsayı hesaplaması kullanıldı. Araştırmada, 22 ve 33 yaşları arasında olan, eğitim seviyesi yüksek, çalışan, sosyal güvencesi olan, gelir seviyesi yüksek, 1-3 çocuğa sahip ve isteyerek gebe kalan annelerin sağlıklı bebeklerinin bakım sorunlarını daha etkili çözebildikleri tespit edildi.

Anahtar Kelimeler: Anne, bebek bakımı, sorun çözme becerisi.

ABSTRACT

The Problem Solving Skills Related with Their Baby's Care Problems of Mothers Who Have Healthy Baby in The Rural Area and Factors Effecting

The study was carried out as descriptive to evaluate problem solving skills related with their baby's care problems of mothers who have healthy baby in the rural area and factors effecting. Two hundred ninety three mothers who have healthy baby were participated to study. Data was obtained by using a question form and Mothers' Problem Solving Skill Scale. The mean, percentage, variance analysis, t test and Cronbach Alpha coefficient calculation were used for analyzing of the data. In the study, it was determined that their healthy baby's care problems of mothers were between 22 and 33 years of age, with higher education level, working, having social security, with higher income levels, having between one or three children and wanted pregnancy could solved more effectively.

Keywords: Mother, baby care, problem solving skill

GİRİŞ VE AMAÇ

Sorun, temelde bireyin amacına ulaşmasını engelleyen bir çatışma durumudur (Covey 1999). Sorun çözme ise kişinin sorunu hissettiğinden ona çözüm bulana kadar geçirdiği düşünce sürecidir (Sungur 1992). Bu süreç bireyin kendi yeteneklerini keşfederek gelişmesini ve ihtiyaçlarını karşılamasını kolaylaştırır (Erden ve Akman 2001).

Doğum sonrası dönem, hem anne hem aile için çeşitli sorunları ortaya çıkaracak gelişimsel bir kriz dönemidir. Anne, yeni bir birey olan bebeğin aileye katılımı sonucu değişen aile yapısı ve yaşam tarzına uyum sağlama gibi gelişimsel ve fiziksel

sorumlulukları başarmak durumundadır (Sword and Watt 2005, WHO 1999, Moran et al. 1997, Gill 1997, Pridham et al. 1994).

Her toplumsal sistemde çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması birinci derecede ailenin sorumluluğu altındadır. Bebek kendine yeter duruma gelinceye kadar gereksinimlerinin karşılanması için aileye, özellikle anneye tam bağımlıdır. Anne tüm bu sorumlulukları yerine getirirken birçok sorunla karşılaşmaktadır. Annenin bu sorunları sağlıklı bir şekilde çözümlenebilmesi için sorun çözme becerisine sahip olması gerekmektedir (Tazeyurt ve Savaşer 2003).

(*) Bu araştırma TSK III.Ulusal/Uluslararası Katılımlı Hemşirelik Kongresi' nde (8-11 Mayıs 2007 Erzurum) Poster Bildiri olarak sunulmuştur.

(**) Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD. (Yrd. Doç. Dr.) e-mail: fgtufekci@mynet.com

(***) Abant İzzet Baysal Üniversitesi Bolu Sağlık Yüksekokulu Öğretim Görevlisi

Konu ile ilgili ülkemizde yapılan çalışmalarda, Tazeyurt ve Savaşer (2003) sağlıklı bebeği olan annelerin bebeklerinin bakımı ile ilgili sorunlarında sorun çözme becerilerine sosyo-ekonomik düzeyin etkisini, Yazıcı (1995) annelerin öz bakım gücü, sağlıklı bebeklerinin bakım sorunlarını çözme becerileri ve bu süreçte hemşirenin eğitici rolünün etkisini araştırmışlardır. Ülkemiz dışında yapılan çalışmalarda, Pridham ve Chang (1992) bebeklerin ilk üç aylık döneminde anneliğe dönüşüm modelini ve maternal problem çözmeyi, Bullock ve Pridham (1988) annelerin yenidoğan bakımı konusundaki bilgilerini ve problem çözme becerileri ile ilişkisini, Pridham (1984) yenidoğanların ebeveynlerinde problem çözme becerisini ve bilgi ihtiyacını incelemiştir. Kırsal alandaki annelerin problem çözme becerileri ve bu konudaki ihtiyaçları irdelenmemiştir.

Araştırma, kırsal alandaki annelerin sağlıklı bebeklerinin bakım sorunlarını çözme becerilerini değerlendirmek ve etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırma, Erzurum'a bağlı bir ilçenin sağlık ocağında, Nisan 2006-Mart 2007 tarihleri arasında tanımlayıcı olarak yapılmıştır. Araştırmanın evrenini ev takip fişlerinde kayıtlı ve 0-12 aylık sağlıklı bebeği olan 308 anne oluşturmuştur. Bebekleri hasta olan (3), evinde bulunamayan (5), adresi yanlış olan (4) ve araştırmaya katılmayı kabul etmeyen (3) toplam 15 anne araştırma dışı kalmıştır. Araştırmaya 293 anne katılmıştır. Evrenin tamamı örneklem grubu olarak alınmıştır.

Veriler, araştırmacılar tarafından literatür bilgileri doğrultusunda hazırlanan, annelerin tanıtıcı özelliklerini belirleyen sekiz kapalı uçlu sorudan oluşan bir soru formu ve Sorun Çözme Becerileri Değerlendirme Ölçeği (SÇBDÖ) kullanılmış ve anneler ile yüz yüze görüşülerek elde edilmiştir.

SÇBDÖ 1982 yılında Pridham ve Chang tarafından geliştirilmiş ve 1998 yılında Kuşoğlu (1998) tarafından ülkemizde geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. 8 alt ölçeği olan SÇBDÖ'nin annelerin bakım becerilerinde sorun çözme davranışları ve yaklaşımları hakkında ne düşündüklerini değerlendirmektedir. Ölçeğin kullanılması ve puanlaması kolay olup, cevaplandırmada zaman sınırı yoktur. Ortalama

zaman süresi 15-20 dakikadır. Ölçekte maddeler tek tek numaralandırılmıştır. Formda, bir doğru üzerine numara konularak her madde için skor belirlenmiştir. Her bir madde için ölçekte en yüksek puan 9, en düşük puan 1 olarak saptanmıştır. 28 maddelik Türkçe ölçeğin en düşük puanı 29, en yüksek puanı 261'dir. Ölçekte yüksek puan sorun çözmede etkinliği ve başarılı sorun çözme ile ilgili davranış ve tutumları ifade etmektedir. Düşük puan ise sorunlar karşısında etkili çözümler bulunamadığını göstermektedir.

Araştırmada kullanılan SÇBDÖ'nin Cronbach Alpha katsayısı .86 (4), ülkemizde yapılan uyarlamasında .795 ve bu araştırmada .97 olarak tespit edilmiştir.

Veriler, SPSS istatistik 11.0 paket programında, yüzdelik, varyans analizi, t testi ve Cronbach Alpha katsayı hesaplaması kullanılarak değerlendirilmiştir.

Araştırmanın bağımlı değişkeni; SÇBDÖ puan ortalamaları, kontrol değişkenleri; annenin yaşı, eğitim seviyesi, çalışma durumu, sosyal güvencesinin olma durumu, gelir durumu, bebeğin yaşı, çocuk sayısı ve gebeliği isteme durumudur.

Araştırma için ilgili kurumdan yasal izin alınmıştır. Araştırma kapsamına alınan annelere araştırma ve amacı hakkında bilgi verildikten sonra sözlü onamları alınmıştır.

Erzurum'un bir ilçesindeki sağlık ocağında yapılması araştırmanın sınırlılığıdır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırma kapsamına alınan annelerin yaş ortalaması 26.33±5.40 olarak saptanmıştır. Annelerin %52.5'sinin okuryazar ve ilköğretim mezunu olduğu, %82.6'sının bir işte çalışmadığı ve %86.0'ının sosyal güvencesinin olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, annelerin %68.9'unun gelir seviyelerinin kötü düzeyde olduğu, %51.2'sinin 7-12 aylık bebeği olduğu, %70'sinin 1-3 çocuğa sahip olduğu ve %76.1'inin en son bebeklerine isteyerek gebe kaldığı saptanmıştır (Tablo 1).

Annelerin SÇBDÖ puan ortalaması 165.80±38.95 olarak tespit edilmiştir. 22-26 (176.86±30.47) ile 27-33 (185.94±38.49) yaş grubunda olan annelerin sağlıklı bebeklerinin sorunlarını daha iyi çözdükleri, 17-21 ve 34 ve üzeri yaş grubundakilerin daha düşük sorun çözme becerilerine sahip oldukları tespit edilmiştir. Annelerin yaşına göre SÇBDÖ puan ortalamaları arasında önemli bir farklılık saptanmıştır (p<0.001, Tablo 1). Tazeyurt ve

Savaşer (2003) sağlıklı bebeği olan annelerin bebeklerinin bakımı ile ilgili sorunlarında sorun çözme becerilerine sosyo-ekonomik düzeyin etkisini araştırdıkları çalışmalarında en düşük puanı 18-22 yaş grubundaki annelerin aldığını ve yaş grubu yükseldikçe puan ortalamalarının arttığını, ancak 38 yaş ve üzerinde ise tekrar düştüğünü belirlemişler, istatistiksel olarak gruplar arası farkın anlamlı olduğunu tespit etmişlerdir. Araştırmanın bulgusu, Tazeyurt ve Savaşer'in bulgusu ile paralellik göstermektedir.

Yeni bireylerin yetiştirilmesinde ve olumlu davranışlar kazanmış olarak topluma kazandırılmasında önemli etkisi olan annelerin, bebeklerinin bakım gereksinimlerini karşılamalarında, sorunlar karşısında sağlıklı çözüm yollarını kullanmalarında ve çocuklarına daha iyi bakım vermelerinde eğitimin olumlu etkisi olduğu belirlenmiştir (Yazıcı 1995). Araştırmada, annelerin eğitim seviyesi yükseldikçe sorun çözme becerilerinin arttığı ve eğitim seviyesine göre SÇBDÖ puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0.001$, Tablo 1). Yazıcı (1995) annelerin öz bakım gücü, sağlıklı bebeklerinin bakım sorunlarını çözme becerileri

ve bu süreçte hemşirenin eğitici rolünün etkisini araştırdığı çalışmada, annelerin eğitim düzeyi arttıkça sorun çözme becerileri puan ortalamalarının arttığını, gruplar arasındaki farkın anlamlı olduğunu saptamıştır. Tazeyurt ve Savaşer (2003) çalışmalarında aynı sonucu elde etmişlerdir. Araştırmanın bulgusu, bu araştırmaların bulgusu ile uyumludur.

Araştırmada, çalışan annelerin sağlıklı çocuklarının sorunlarını çözme becerilerinin diğerlerine göre daha iyi olduğu, çalışma durumuna göre gruplar arasındaki farkın önemli olduğu tespit edilmiştir ($p<0.001$, Tablo 1). Aynı şekilde, Tazeyurt ve Savaşer (2003) çalışan annelerin sağlıklı bebeklerinin bakım sorunlarını önemli düzeyde daha iyi çözdüklerini saptamışlardır.

Sosyal güvencesi olan annelerin daha iyi sorun çözme becerilerine sahip olduğu, sosyal güvencenin olma durumuna göre sorun çözme becerileri arasındaki farkın anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0.001$, Tablo 1). Bu durum, çocuklarının herhangi bir sağlık sorununda sosyal güvencenin direk çözüm aracı olması ve annelerin sorun çözme becerilerine katkı sağlamasından kaynaklanmış olabilir.

Tablo 1. Annelerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre SÇBDÖ Puan Ortalamaları

Tanıtıcı özellikler	S	%	SÇBDÖ puan ortalamaları	
			X±S	Test ve p
Yaş (yıl) (26.33 ± 5.40)				
17-21	69	23.5	135.52±21.26	
22-26	100	34.1	176.86±30.47	F=42.881
27-33	92	31.4	185.94±38.49	df=3
34 ve üzeri	32	10.9	138.62±39.76	p<0.001
Eğitim seviyesi				
Okuryazar ve ilkökul	153	52.2	140.12±28.96	
Ortaokul	58	19.8	178.58±28.71	F=120.411
Lise	42	14.3	192.92±19.99	df=3
Üniversite	40	13.7	217.00±12.42	p<0.001
Çalışma durumu				
Çalışıyor	51	17.4	210.54±20.39	t=10.614
Çalışmıyor	242	82.6	156.37±35.19	df=291, p<0.001
Sosyal güvence				
Var	252	86.0	170.32±39.47	t=5.133
Yok	41	14.0	138.02±19.49	df=291, p<0.001
Toplam	293	100.0		

Sosyo-ekonomik durumu belirlemede kullanılan eğitim, meslek, gelir gibi değişkenlerin her biri sağlık düzeyini

yakından etkilemektedir (Bacanlı 1997). Ekonomik düzeyin artması evde kullanılan araç ve gereçlerin sağlamlarını, dolayısıyla

annenin ev işlerinin daha iyi yürütmesini, kedine ve çocuklarına daha çok zaman ayırmasını, çocuklarının sorunları ile daha yakından ilgilenmesini sağlayabilir (Ök 1996).

Araştırmada, annelerin gelir seviyesi yükseldikçe sorun çözme becerilerinin arttığı ve gelir seviyesine göre SÇBDÖ puan ortalamaları arasındaki farkın önemli olduğu saptanmıştır ($p<0.001$, Tablo 2). Benzer şekilde, Tazeyurt ve Savaşer (2003) aylık gelir yükseldikçe annelerin sorun çözme becerilerinin daha iyi olduğunu ve gruplar arasındaki farkın anlamlı olduğunu tespit etmişlerdir.

Araştırmada, 7-12 aylık bebeği olan annelerin bebeklerinin sorunlarını daha iyi çözdükleri, bebeklerinin yaşına göre annelerin sorun çözme becerileri arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p<0.01$, Tablo 2). Bu durum, gelişimsel özelliklerine bağlı olarak, 7-12 aylık bebeklerin 0-6 aylık olanlara göre daha kolay iletişim kurulabilir ve

sorunlarının daha iyi belirlenebilir olmasından kaynaklanmış olabilir.

Araştırmada, 1-3 arasında çocuk sahibi olan annelerin bebeklerinin sorunlarını daha iyi çözdükleri ve çocuk sayısına göre annelerin sorun çözme becerileri arasındaki farkın anlamlı olduğu saptanmıştır ($p<0.01$, Tablo 2). Araştırmanın bulgusu ile uyumlu olarak, literatürde, çocuk sayısı azaldıkça ailelerin çocuklarının beslenmelerine, eğitimlerine ve yetiştirilmelerine daha çok özen gösterebildikleri belirtilmiştir (Yazıcı 1995).

Bebeklerini isteyerek gebe kalan annelerin bebeklerinin sorunlarını daha iyi çözdükleri, gebeliği isteme durumuna göre sorun çözme becerileri arasında önemli bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p<0.001$, Tablo 2).

Bu durum, istenen bir gebeliğin sonucunda ve sağlıklı doğan bir bebeğin sorunlarına hazırlıklı olduğunu düşündürmektedir

Tablo 2. Annelerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre SÇBDÖ Puan Ortalamaları

Tanıtıcı özellikler	S	%	SÇBDÖ puan ortalamaları X±S	Test ve p
Gelir durumu (823.54 ± 473.91)				
Kötü	202	68.9	146.31±28.70	F=191.390
Orta	45	15.4	201.57±19.69	df=2
İyi	46	15.7	216.39±13.55	p<0.001
Bebeğin yaşı (6.75 ± 3.30)				
0-6 ay	143	48.8	158.32±36.40	t=3.262
7-12 ay	150	51.2	172.93±40.06	df=291, p<0.01
Çocuk sayısı (2.77 ± 1.62)				
1-3	205	70.0	170.60±38.28	t=3.275
4 ve üzeri	88	30.0	154.61±38.40	df=291, p<0.01
Gebeliği isteme durumu				
Evet	223	76.1	171.51±38.34	t=4.636
Hayır	70	23.9	147.60±35.31	df=291, p<0.001
Toplam	293	100.0		

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada, 22 ile 33 yaşları arasında olan, eğitim seviyesi yüksek, çalışan, sosyal güvencesi olan, gelir seviyesi yüksek, 1-3 çocuğa sahip ve isteyerek gebe kalan annelerin sağlıklı bebeklerinin bakım sorunlarını daha etkili çözebildikleri tespit edilmiştir.

Bu sonuçlar doğrultusunda, kırsal alanda yaşayan kadınlar için erken ve ileri yaş

gebeliklerin önlenmesi, doğum öncesi bebek bakımı konularında eğitim programlarının veya projelerin düzenlenmesi, etkinliğinin değerlendirilmesi ve belli aralıklarla tekrar edilerek sürekliliğinin sağlanması, benzer araştırmaların kırsal alanda daha geniş popülasyonlarda yinelenerek eksikliklerin giderilmesi önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Bacanlı H** (1997). Sosyal İlişkilerde Benlik, Kendini Ayarlamamın Psikolojisi. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Bullock CB, Pridham KF** (1988). Sources of maternal confidence and uncertainty and perceptions of problem-solving competence. *Journal of Advanced Nursing* 13(3): 321-329.
- Covey SR** (1999). Etkili İnsanların Yedi Alışkanlığı. (Çev: Gönül Suveren, Osman Deniztekin) Varlık Yayınları, İstanbul.
- Erden M, Akman Y** (2001). Gelişim ve öğrenme. 9. Baskı, Arkadaş Yayınevi, Ankara.
- Gill K** (1997). Nursing care of mothers. In: Zwelling E, Nicholas FH (eds). *Maternal-Newborn Nursing: Theory and Practice*. 1st ed. Philadelphia: WB Saunders Co. 992-1020.
- Kuğuoğlu S** (1998). Annelerin sağlıklı bebeklerinin bakım sorunlarını çözme becerilerini değerlendirme formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Hemşirelik Forumu* 1(6): 281-287.
- Moran CF, Holt VL, Martin DP** (1997). What do women want to know after childbirth? *Birth* 24: 27-34.
- Ök M** (1996). Toplum ve Aile. *Eğitim-Sanat-Kültür Dergisi* 132: 45-50.
- Pridham KF, Cang A, Chiu YM** (1994). Mothers' parenting self-appraisals: the contribution of perceived infant temperament. *Research in Nursing & Health* 17: 381-392.
- Pridham KF, Chang AS** (1992). Transition to being the mother of a new infant in the first 3 months: maternal problem solving and self-appraisals. *Journal of Advanced Nursing* 17(2): 204-216.
- Pridham KF, Chang AS** (1991). Mother's perceptions of problem-solving competence for infant care. *Western Journal of Nursing Research* 13(2): 164-180.
- Pridham KF** (1984). Information needs and problem solving behavior of parents of infants. *Birth Defects Original Artical Series* 20(5):125-65.
- Sungur** (1992). *Yaratıcı Düşünce*. Özgür Yayın Dağıtım, İstanbul.
- Sword W, Watt S** (2005). Learning needs of postpartum women: does socioeconomic status matter? *Birth* 32: 86-92.
- Tazeyurt Y, Savaşer S** (2003). Sağlıklı bebeği olan annelerin bebeklerinin bakımı ile ilgili sorunlarında sorun çözme becerilerine sosyo-ekonomik düzeyin etkisi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 6(2): 25-33.
- World Health Organization Technical Working Group** (1999). Postpartum care of the mother and newborn: a practical guide. *Birth* 26: 255-258.
- Yazıcı S** (1995). Annelerin öz-bakım gücü, sağlıklı bebeklerinin bakım sorunlarını çözme becerileri ve bu süreçte hemşirenin eğitici rolünün etkisi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.